

Щорічно 27 вересня кафедра бере участь в організації святкування Всесвітнього Дня туризму. 27 вересня 2006 року на території Регіонального ландшафтного парку „Знесіння” о 15.00 годині відбувається Університетське туристсько-спортивне свято.

А.М. ЗАЧЕПА

ІДЕЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

У статті автором розглядаються напрями роботи, спрямованої на активізацію процесів формування громадянського суспільства в Україні.

В статье автором рассматриваются тенденции работы, которая направлена на активизацию процессов формирования гражданского общества в Украине.

In the article the directions of the work directed on activization of processes of formation of a civil society in Ukraine are examined.

Громадянське суспільство означає устрій суспільства з точки зору інтересів кожного його громадянина. Звідси і поняття «громадянин» – не просто людина або індивід, а особа, суб'єкт особистих прав, своїх законних повноважень, встановлених суспільством.

В широкому значенні громадянське суспільство включає всю безпосередньо не охоплену державною частиною суспільства. Воно виникає як незалежна від неї сфера. В цьому значенні громадянське суспільство сумісно не тільки з демократією, але і з авторитаризмом. Лише авторитаризм означає повну або часткову абсорбцію громадянського суспільства політичною владою.

Найчастіше термін «громадянське суспільство» вживається у вузькому, власному значенні і розглядається як певний рівень розвитку громадянського суспільства в широкому розумінні. В основі концепції громадянського суспільства в його вузькому розумінні лежить прагнення гарантувати свободу життєвих проявів особи, відгородити її від свавілля і небажаного втручання з боку державної влади, обмежити сферу діяльності держави, поставити його під контроль народу [1].

Теорія громадянського суспільства складалася в рамках лібералізму і зв'язана з творчістю Дж. Руссо, Канта, Гегеля і інших мислителів минулого.

Громадянське суспільство - продукт буржуазної епохи, ринку і демократії. сфера вільної гри приватновласницьких інтересів і індивідуалізму. Воно формується здебільшого знизу, як результат диференціації індивідів, їхнього перетворення з підданих держави у вільних громадян-власників, зобов'язаних взяти на себе господарську і політичну відповідальність [3, 5].

Громадянське суспільство має складну структуру. Воно включає господарські, економічні, соціальні, релігійні і правові відносини, мораль і політичні відношення між індивідами як первинними суб'єктами політичного життя, партіями, групами інтересів та ін.

На відміну від держави, в громадянському суспільстві панують не вертикальні, а горизонтальні зв'язки, відношення конкуренції і солідарності між юридично вільними і економічними партнерами.

В сучасних умовах провести чітку грань між громадянським суспільством і державою досить складно. Але не дивлячись на це, розподіл на громадянське суспільство і державу не втрачає своєї актуальності і служить передусім своєчасному відкриттю і запобіганню тоталітарних тенденцій, забезпеченню суверенітету народу по відношенню до влади, свободи особи.

Для посттоталітарних країн формування громадянського суспільства являє собою необхідну умову переходу до ринку і правової державності.

Правова держава, на думку сучасної науки, це реальне втілення конституційної державності. В її основі лежить прагнення захистити людину від державного терору, дрібної опіки з боку органів влади, гарантувати індивідуальну свободу особи і її основні права.

Правова держава – це держава, обмежена в своїх діях правом, що захищають свободу і інші права особи і що підпорядковують владу волі суверенного народу.

Відношення між особою і владою визначаються в ній конституцією, що виступає суспільним договором між народом і владою.

В відношеннях між державою і громадянами пріоритет належить правам людини, що не повинні бути порушені законами держави і її діями. Для того, щоб народ міг контролювати державу, необхідно розподілити владу на законодавчу, виконавчу і судову.

По відношенню до громадян у правовій державі застосовується принцип «Дозволено все, що не заборонено законами, відповідними конституції».

По відношенню до держави діє засіб дозволу, що обмежує діапазон її активності рамками права.

Становлення громадянського суспільства в Україні являє собою дуже своєрідний процес, самою історією виокремлений у особну ланку в загальносвітовому контексті суспільного поступу. Це зумовлено щонайменше двома обставинами.

Перша з них полягає в тому, що через причини зовнішнього порядку (геополітичні, історичні, соціальні) процес зародження громадянського суспільства в Україні був штучно пригальмований, а зрештою, і зовсім обірваний. Жорстка державно-бюрократична регламентація суспільного життя спочатку в абсолютистській російській імперії, а пізніше в партokratично-тоталітарному СРСР, коли самовиявлення особи не лише не заохочувалося, а розглядалося як виключна соціальна небезпека, робила неможливим існування громадянського суспільства. Включення українських земель спочатку до складу Росії, а пізніше – СРСР, призвело до того, що процес формування громадянського суспільства в Україні припізнився порівняно до країн розвинутої демократії на декілька століть. Якщо в Західній Європі проблема формування громадянського суспільства постала в XVI столітті, то в Україні тільки наприкінці XX століття (після здобуття незалежності) вона стала предметом уваги дослідників і реалією політичного життя [2].

Друга обставина парадоксальним чином співіснує поряд з першою і полягає у тому, що саме в Україні громадянське суспільство мало найсприятливіший ґрунт для виникнення, становлення й оптимального функціонування. Причиною цього був менталітет українців, глибокі і міцні традиції духовної культури населення України, питомі риси національного характеру, що склалися впродовж дуже тривалого часу.

Для народу як суб'єкта історичного процесу названі вище явища є феноменом внутрішнього порядку, а отже вирішальними. Вони об'єктивно сприяли цілком природному формуванню повноцінного й життєздатного громадянського суспільства на землях, заселених українцями. Цей процес був обірваний дією зовнішніх (а отже – й достатньо випадкових) чинників, що мали місце в драматичній історії України.

Історію цивілізації можна умовно поділити на два етапи: перший, у якому переважали суспільні механізми, зґрунтовані на особистих взаєминах індивідів, традиційних нормах (етичних, релігійних, естетичних) та усталених звичаях, що впливали безпосередньо із самого способу життя, властивого тому чи іншому етносу. Інший, пізніший етап у розвитку цивілізації, пов'язаний з виникненням держави, яка регулює суспільне життя у принципово інший спосіб.

Перший етап – це період позадержавної (або бездержавної) регуляції соціуму. Йому властива самоорганізація й саморегуляція суспільства. А саме це і є головною ознакою громадянського суспільства.

Кожен етнос на певному відтинку своєї історії створює у той чи інший спосіб свою державу. Наслідком цього є певний перерозподіл регулюючих функцій між державними органами та недержавними інституціями, які репрезентують самодіяльне населення. Співвідношення цих двох впливів визначає міру становлення громадянського суспільства. Тоталітарні режими фактично виключають вільну самодіяльність особи, натомість демократичні державні організми забезпечують і потребують її. Між цими двома полюсами є низка проміжних ланок, кожній з яких властива своя міра одержавлення й громадянськості.

Наявні в сучасній політичній науці визначення громадянського суспільства констатують його опозицію щодо держави. «Громадянське суспільство – це сфера спонтанного самовияву вільних індивідів і організацій громадян, які добровільно сформувалися і захищені законом від прямого втручання і довільної регламентації з боку органів державної влади» [4, ст. 279].

Громадянське суспільство передбачає сукупність неполітичних відносин у соціумі, що регулюють національні, релігійні, етичні (і взагалі – духовні), економічні, виробничі відносини у межах того чи іншого етносу.

Визначальним явищем у межах громадянського суспільства є людська особистість.

Ті або інші етнічні групи мають певні потенції щодо формування громадянського суспільства залежно від того, якого типу особистість складається за своєрідних умов існування того чи іншого етносу. І зворотня обставина – різні етноси різною мірою потребують громадянського суспільства як засобу збереження своєї ідентичності.

Український народ, який дуже тривалий час існував за умов бездержавності, був змушений вже силою історичних обставин розвивати саме ті соціальні інституції, які властиві громадянському

дослідженню. Визначення «бездержавний народ», яке довгий час стосувалося українців, значною мірою умовне. Адже існувала могутня українська держава – Київська Русь, існує й відновлена українська держава – сучасна Україна. Проте довгі століття український етнос волею долі перебував у стані чужих йому (а часто й ворожих) державних утворень, які він оцінював належним чином – як ворожу руйнівну, якої слід остерігатися й уникати. Інстинкт самозбереження змушував покладатися на самодіяльні форми організації суспільного життя. Звідси унікальний і єдиний у світовій культурі тип запорізького козацтва (самодіяльна, демократична громадсько-політична й військова організація, що виникла на позадержавній основі), звідси ж і таке своєрідне українське явище як товаришескі церковні братства, вплив яких на долю народу був виключно великим. Громадські, а не державні форми регуляції життя зумовили високий рівень освіти на українських землях у XVI-XVII століттях. Якщо ж брати українську історію останнього періоду, то яскравим виявом громадянського життя було створення й бойові дії Української повстанської Армії [6]. Але це вже окрема сторінка у розвитку громадянського суспільства в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аболин О.Ю. Всемирный и европейский федерализм: вероятные перспективы // Полис. – 1994. – №2.
2. Бурлачук В.И. Исторические попытки моделирования украинской государственности в XX веке // Полис. – 1995. – №1.
3. Ильин М.В. Государство // Полис. – 1994. – №1.
4. Політологія. – Львів. «Світ», 1994. – С. 279.
5. Политология: Энциклопедический словарь. / Под. ред. Ю.И.Аверьянова. – М.: Из-во МКУ, 1993.
6. Фартушний А.Ф. Українська національна ідея: її генеза та сутність // Академічний експрес. – 1998.

Т.В. КОРОЛЬ, С.І. ЗУБИК

НОВІ ФАКТИ ПРО ДИФЕРЕНЦІОВАННЯ НЕЙРОНІВ ТА РЕГЕНЕРАЦІЮ АКСОНІВ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ НЕРВОВІЙ СИСТЕМІ. ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ МЕДИЦИНИ.

Утворення і диференціювання нових нейронів, хоча і в меншій мірі, зберігаються також у старших ссавців, зокрема людини. Нові факти відкривають важливі перспективи для медицини.

Образование и дифференциация новых нейронов, хотя и в меньшей степени, сохраняются и у взрослых млекопитающих, включая человека. Новые факты открывают важные перспективы для медицины.

The generation and differentiation of new neurons persists, though to a lesser extent, in adult mammals, including man. New facts discover important perspectives for medicine.

У ембріонів і плодів усіх тварин у центральній нервовій системі відбувається утворення і диференціювання нових клітин та швидкий ріст і регенерація аксонів. Ще у 1913 р. Рамон-і-Кахаль сформулював положення, згідно якого у дорослих центрах нервові шляхи – це дещо фіксоване, незмінне. Відома істина, що зрілі нейрони не діляться, а після утворення повного комплексу нейронів, притаманного даній особині, не залишається стовбурових клітин і число нейронів може лише зменшуватися [1], в останній час зазнала змін.

Отже, метою даної роботи є узагальнення сучасних відомостей стосовно утворення і диференціювання нових нейронів, а також росту і регенерації аксонів у центральній нервовій системі дорослих ссавців, у тому числі і людини.

Починаючи з 60-х років ХХ століття була виявлена можливість утворення і диференціювання нових нейронів у головному мозку щурів, а у 80-х роках – птахів. У 90-і роки переконливо доведено, що у дорослому головному мозку щурів, мишей, землерийок є клітини-прогенітори, які так само як ембріональні *in vivo*, і у тканинній культурі діляться і диференціюються у два види макроглії і мікроглії з характерними для них морфологічними, нейрофізіологічними і біохімічними властивостями. Як свідчать дані Гейджа (1998) і Йохансона (1999) новоутворення і диференціювання нових нейронів в зубчастій звивині гіпокампа і нюхової цибулини доведені за допомогою введення у